

การพัฒนาหลักสูตร สร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพ สำหรับบุคลากรสุขภาพ

บรรยายโดย

รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญเมือง แก้วดำเกิง

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล

e-mail kmkaeo@gmail.com Tel. 081 6840109

รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญเมือง แก้วดำเกิง

คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล e-mail : kmkaeo@gmail.com

- ❖ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literacy)
- ❖ องค์การรอบรู้สุขภาพ (Health Literate Organization)
- ❖ องค์การสุขภาวะ (Happy workplace)

ประสบการณ์การทำงาน

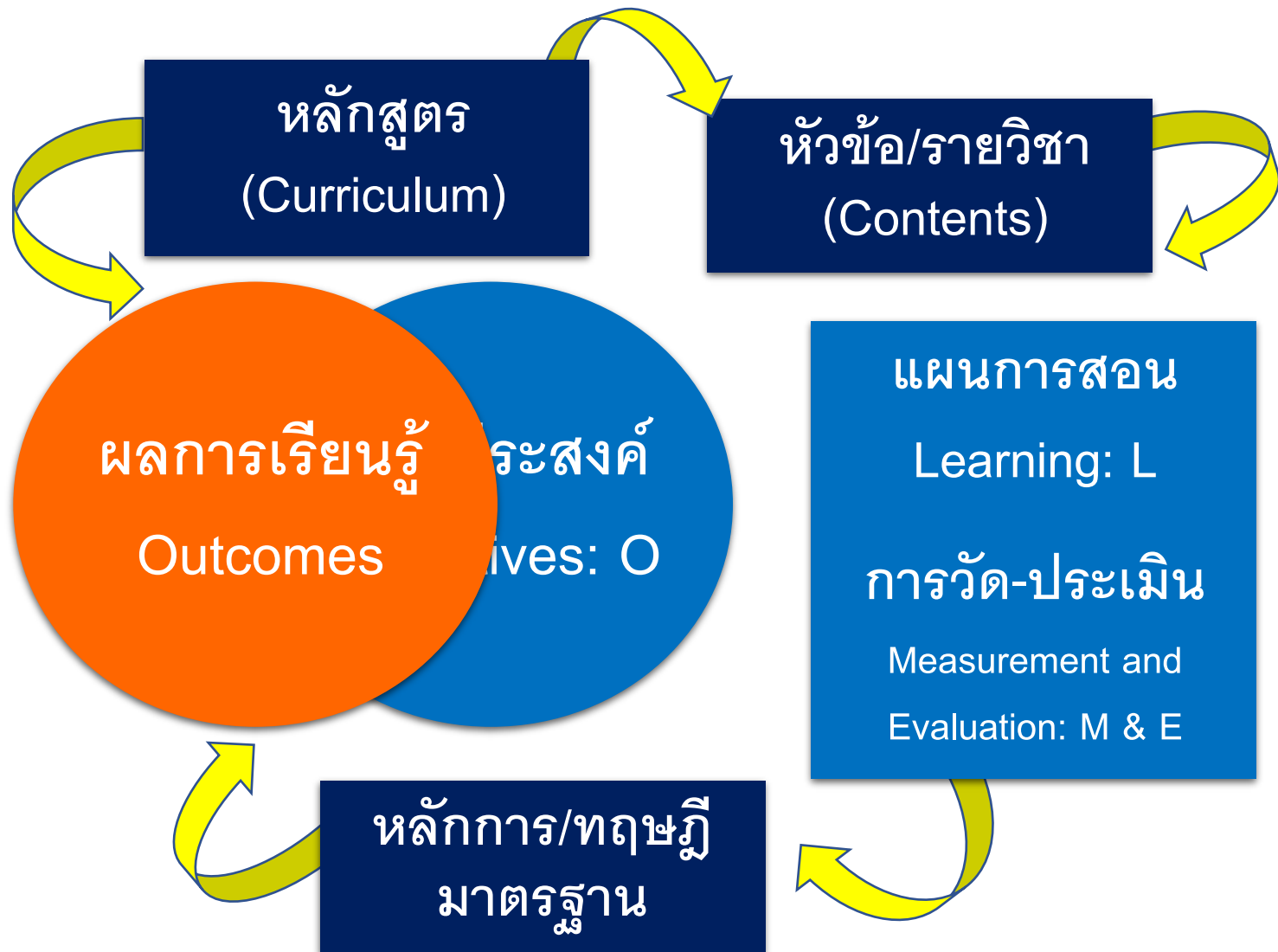
- * หัวหน้าโครงการพัฒนารูปแบบและกระบวนการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ ปี พ.ศ.2563-2564
- * ที่ปรึกษากรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข ปี พ.ศ. 2562-2564
- * ที่ปรึกษาโครงการสังเคราะห์ข้อมูลกระบวนการสร้างเสริม Health Literacy สสส.
- * กรรมการบริหารสมาคมวิชาชีพสุขศึกษา (ชุดที่ 13-14-15-16 ปี 2554-ปัจจุบัน)

หนังสือ คู่มือ บทความวิชาการ

- * หนังสือ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: กระบวนการ ปฏิบัติการ เครื่องมือประเมิน (2564)
- * หนังสือ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: ขั้นพื้นฐาน ปฏิสัมพันธ์ วิจัยรณญาณ (2562)
- * หนังสือ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: เข้าถึง เข้าใจ และการนำไปใช้ (2561)
- * บทความ K-shape 5 ทักษะ เพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพ (2563)
- * บทความวิชาการ เจาะลึก Health Literacy (2560)
- * บทความวิชาการ การเสริมสร้างความรอบรู้ด้านสุขภาพในประชากรผู้สูงอายุ (2558)

กระบวนการพัฒนาหลักสูตร

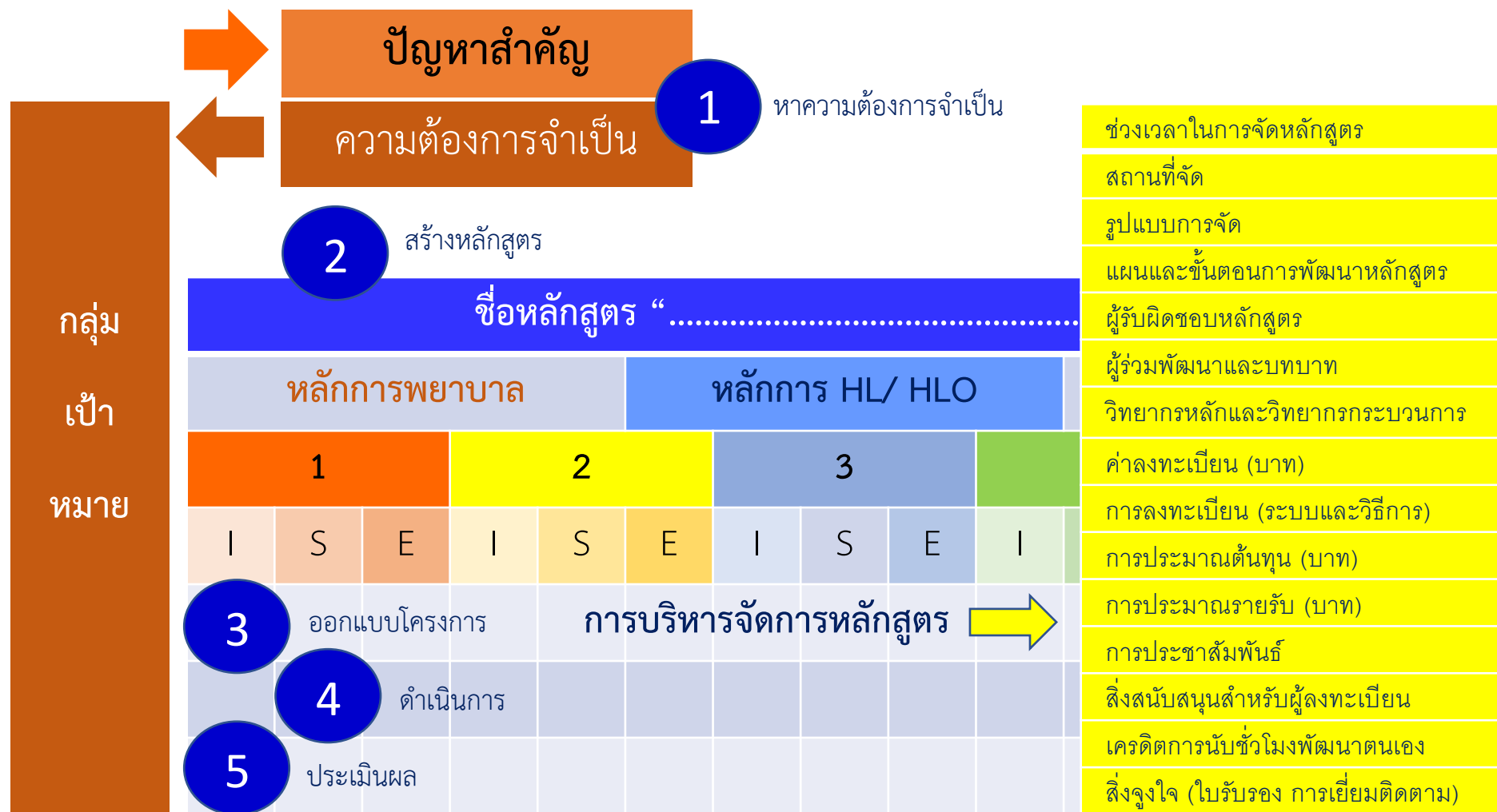
ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตร

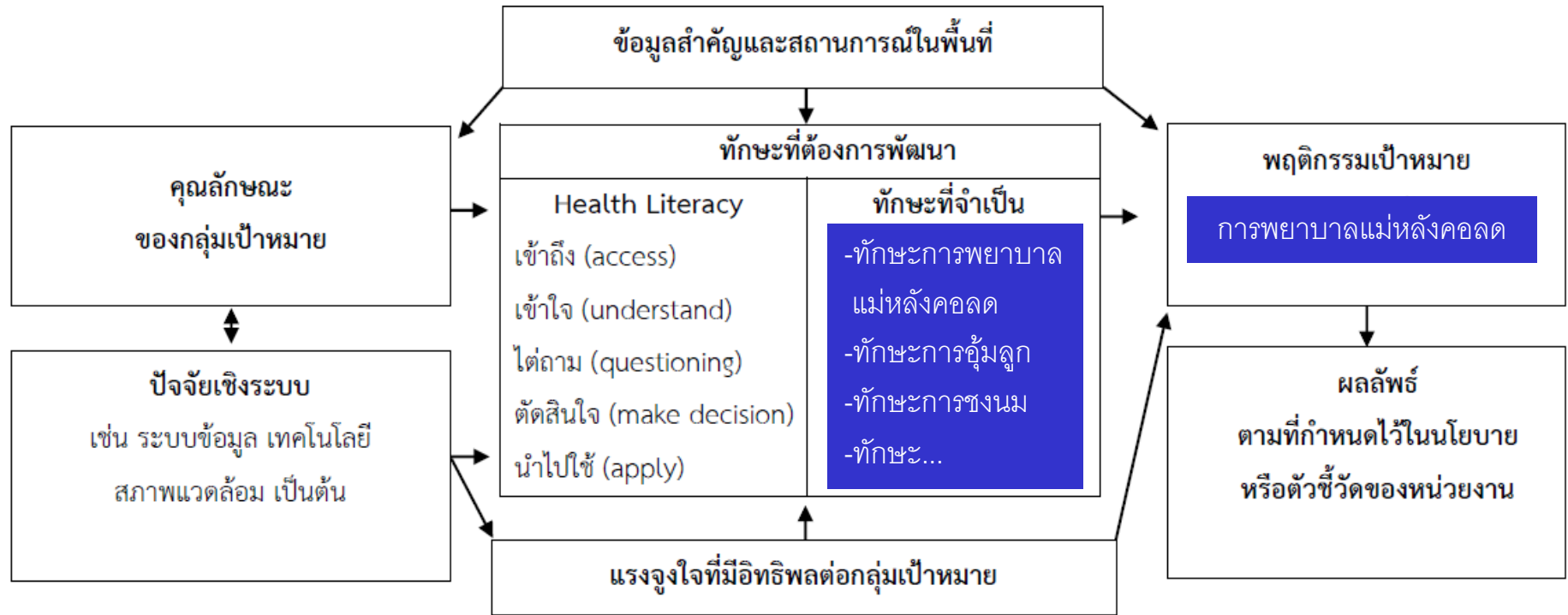
- ขั้นตอนที่ 1 หาความจำเป็นในการฝึกอบรม (Training needs)
- ขั้นตอนที่ 2 สร้างหลักสูตรการฝึกอบรม (Training curriculum)
- ขั้นตอนที่ 3 ออกแบบโครงการฝึกอบรม (Training project)
- ขั้นตอนที่ 4 ดำเนินการฝึกอบรม (Training)
- ขั้นตอนที่ 5 ประเมินผลการฝึกอบรม (Training evaluation)

(ตัวอย่าง) หลักสูตร “การสร้างเสริมความรู้ด้านการพยาบาลหลังคลอด”

กลุ่มเป้าหมาย .. พยาบาลและบุคลากรสาธารณสุข ในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

ตัวอย่างกรอบแนวคิดโดยใช้ทฤษฎีเป็นฐาน

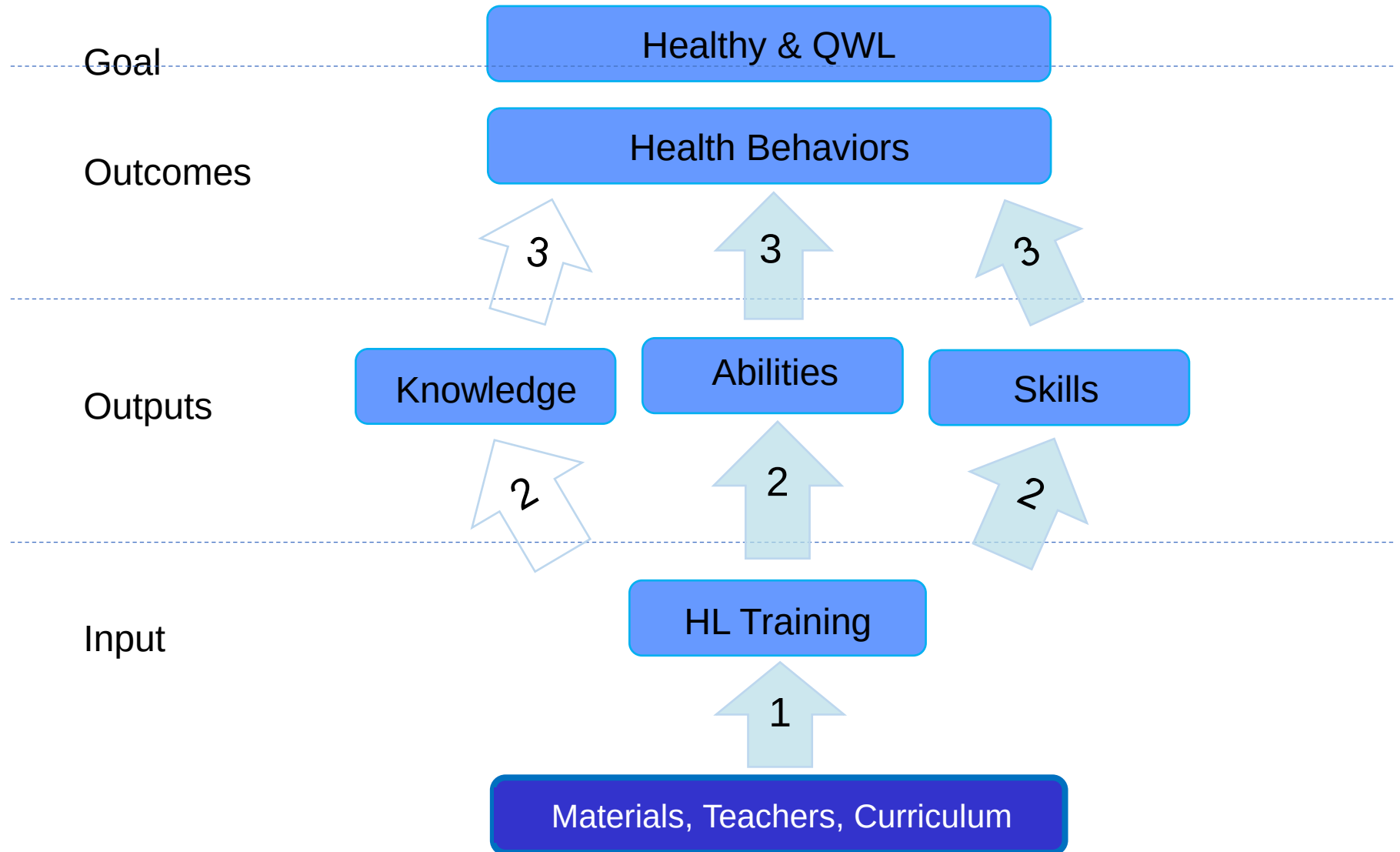

ภาพที่ 1.3 กรอบแนวคิดการเสริมสร้างความรู้ด้านเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

ที่มา: คู่มือการเสริมสร้างความรู้ด้านเอชไอวีและโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ กองโรคเอดส์และโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (2563)

The Information-Motivation-Behavioral Skills (IMB) Model (Fisher JD. & Fisher, WA., 1992)

กรอบแนวคิดการพัฒนาหลักสูตร

รูปแบบของการจัดกิจกรรม

- การบรรยาย (Lecture)
- การอภิปราย (Discussion)
- การสอน (Coaching)
- การสาธิต (Demonstration)
- การระดมสมอง (Brainstorming)
- การประชุมกลุ่มย่อย (Buzz session)
- การศึกษาดูงานนอกสถานที่ (Field trip)
- การประชุมแบบฟอรัม (Forum)
- การสัมมนา (Seminar)
- การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

ชื่อหลักสูตร “.....”

ของสถาบันพัฒนาสุขภาวะเขตเมือง (สสม.) กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข

รายละเอียดหลักสูตร

- ความเป็นมาและเหตุผลความจำเป็น
- วัตถุประสงค์ของหลักสูตร
- กลุ่มเป้าหมาย
- กรอบแนวคิดและกระบวนการ
- แผนการจัดกิจกรรมสร้างเสริม HL ประกอบด้วย
 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง
 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 2 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง
 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 3 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง
 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 4 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง
 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 5 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง
 - แผนการจัดกิจกรรมที่ 6 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง
- การประเมินและเครื่องมือประเมิน
- สิ่งสนับสนุน สื่อพัฒนาทักษะ และแหล่งข้อมูลสำคัญ

ใบงานออกแบบแผนการจัดกิจกรรมสร้างเสริม HL

แผนการจัดกิจกรรมที่ 1 “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง

วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	ขอบเขต เนื้อหา	กิจกรรม ระดับบุคคล	กลวิธี	สื่อพัฒนา ทักษะ	วิธีการ ประเมินผล	ปัจจัย & สิ่งสนับสนุน

ชื่อหลักสูตร ระยะเวลา ชั่วโมง (...วัน)

กลุ่มเป้าหมาย ..

หน่วยงาน/แหล่งทุน ..

หน่วย	ชื่อ (กิจกรรม)	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	ขอบเขต เนื้อหา	กิจกรรม และขั้นตอน	เวลา (ชั่วโมง)	สื่อ & กลวิธี	วิธี ประเมินผล
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							

สื่อสนับสนุน .. VTR คู่มือการจัดกิจกรรม องค์ความรู้สำคัญ ระบบข้อมูล

ทีมวิทยากร .. ทีมวิทยากรเฉพาะเรื่อง

แผนการจัดกิจกรรมที่ ... “.....” ระยะเวลา ... ชั่วโมง

วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะ) / วัตถุประสงค์การเรียนรู้ (มุ่งเน้นเนื้อหา)

1.

2.

ขอบเขตเนื้อหา (สาระการเรียนรู้)

1.

2.

กิจกรรมระดับบุคคล (กระบวนการจัดการเรียนรู้)

1.

2.

กลวิธี (รูปแบบ/วิธีการสอน)

1.

2.

สื่อพัฒนาทักษะ (สื่อ-อุปกรณ์)

1.

2.

วิธีการประเมินผล (การวัดและประเมินผล)

1.

2.

หลักการเขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม

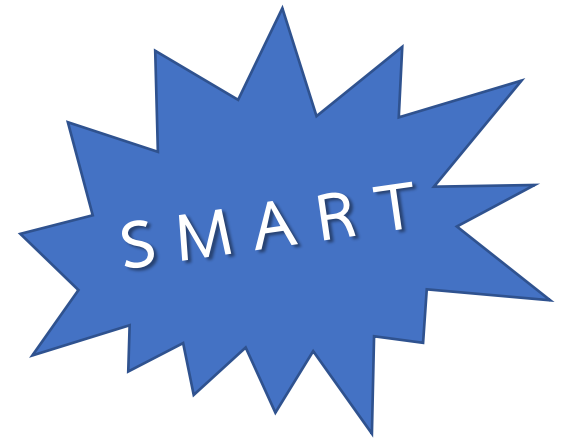
S : *SPECIFIC* (เจาะจงประเด็น และกลุ่มเป้าหมาย)

M : *MEASURABLE* (สามารถวัดผลได้)

A : *ACHIEVABLE* (ทำให้บรรลุผลได้)

R : *RELEVANT* (เชื่อมโยงกับเป้าประสงค์)

T : *TIME* (แสดงระยะเวลาที่จะเกิดผลลัพธ์)

ตัวอย่าง:

- เมื่อจบกิจกรรม นศ. มีทักษะในการวิเคราะห์สื่อสุขภาพออนไลน์ได้อย่างถูกต้อง
- ภายหลังการเรียน ปชช. อายุ 15-20 ปี มีความรู้ความเข้าใจในการเลือกซื้ออาหารสดและปลอดภัย

การสร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพระดับบุคคล

องค์ประกอบสำคัญ	ความสามารถและทักษะ	กิจกรรม & กลวิธี		
1. เข้าถึง (access)	-การค้นหา ✓ -กลั่นกรอง ✓ -ตรวจสอบความน่าเชื่อถือ ✓	กิจกรรมที่ 1 - - -	“แผนเรียนรู้ 1”	“แผนเรียนรู้ 2”
2. เข้าใจ (understand)	-เรียนรู้ให้จดจำ ✓ -ทำความเข้าใจ ✓	กิจกรรมที่ 2 - - -		
3. ไต่ถาม (questioning)	-วางแผน ✓ -จัดเตรียม ✓ -วิธีใช้คำถาม ✓ ประเมิน ✓	กิจกรรมที่ 3 -		
4. ตัดสินใจ (make decision)	-ระบุปัญหา ✓ กำหนดทางเลือก ✓ -ประเมินทางเลือก ✓ แสดงจุดยืน ✓	กิจกรรมที่ 4 -		
5. นำไปใช้ (apply)	-การเตือนตนเอง ✓ -การจัดการตนเอง ✓	กิจกรรมที่ 5 - - -		

องค์ประกอบ	วัตถุประสงค์ เชิงพฤติกรรม	กิจกรรม	กลวิธี	สื่อ & อุปกรณ์	วิธีประเมินผล
1. เข้าถึง	1. ...สามารถค้นหา กลิ่นกรอง ตรวจสอบ ข้อมูลที่ต้องการได้	ฝึกค้นหาข้อมูลสำคัญ กลิ่นกรอง ตรวจสอบ	-โจทย์สถานการณ์/ ใบงาน -แบบตรวจสอบรายการ (Checklists)	-เว็บไซต์, LINE, FB, Wifi -สิ่งพิมพ์ สื่อ VTR -อุปกรณ์ค้นหา	-แบบตรวจสอบ รายการ
2. เข้าใจ	2.มีความสามารถ ในการทำความเข้าใจ ข้อมูลที่ค้นหาได้	ฝึกศึกษาและทำความเข้าใจ	-Fotonovela, Teach -back, Show-me หรือวิธีอื่น ๆ	-ข้อมูลที่ค้นได้ -แผ่นพับ/คู่มือ -VTR	-การสอบถาม -การทดสอบ
3. ไต่ถาม	3. ... มีความสามารถ ในการวางแผน การตั้ง คำถาม การใช้คำถาม และประเมินคำถาม	ฝึกตามกระบวนการ การใช้คำถาม 4 ขั้นตอน	-การใช้คำถาม (Questioning)	-แบบฝึก การใช้คำถาม	-บันทึกคำตอบ และคำถาม
4. ตัดสินใจ	4. ... มีความสามารถ ในการตัดสินใจ	ฝึกตามกระบวนการ ตัดสินใจ 4 ขั้นตอน	-Decision Making -Tree diagram/ Fishbone diagram	-สถานการณ์ -แบบฝึก	-บันทึกแบบฝึก
5. นำไปใช้	5. ... มีความสามารถ ในการนำข้อมูลไปใช้ ในการปฏิบัติตัว	แลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฝึกสร้างวิธีเตือนตนเอง และจัดการตนเอง	-การแสดงให้เห็น ตรวจสอบ (Show-me) -การสรุปผลการเรียนรู้	-คลิปสัมภาษณ์ บุคคลต้นแบบ เล่าประสบการณ์	-แนวทางการ นำไปใช้ -เกณฑ์ประเมิน

แนวทางการจัดกิจกรรมฝึกทักษะการตรวจมะเร็งเต้านมด้วยตนเอง

กลุ่มเป้าหมาย: สตรีอายุ 35 ปีขึ้นไป ระยะเวลา 45 นาที

พฤติกรรมเป้าหมาย: พฤติกรรมการตรวจมะเร็งเต้านมด้วยตนเอง

ขั้นที่ 1 ขั้นเกริ่นนำ (5 นาที)

ขั้นที่ 2 ขั้นสอนความรู้ และฝึกทักษะ (30 นาที)

-ทำความเข้าใจ ฝึกทักษะ & ซักถาม

-สื่อ & อุปกรณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปการเรียนรู้ (10 นาที)

-ทบทวนและสรุป

แนวทางการจัดกิจกรรมฝึกทักษะการกู้ชีพ/ช่วยฟื้นคืนชีพ (CPR)

ปฏิบัติการเพื่อช่วยฟื้นการทำงานของระบบไหลเวียนเลือด ที่หยุดทำงานอย่างกะทันหัน เพื่อให้หัวใจกลับมาเต้นเองได้ตามปกติ โดยไม่เกิดความพิการของสมอง

กลุ่มเป้าหมาย: คนงานชายและหญิง ระยะเวลา 45 นาที

พฤติกรรมเป้าหมาย: พฤติกรรมช่วยฟื้นคืนชีพ

ขั้นที่ 1 ขั้นเกริ่นนำ (5 นาที)

ขั้นที่ 2 ขั้นสอนความรู้ และฝึกทักษะ (30 นาที)

- ทำความเข้าใจ ฝึกทักษะ & ซักถาม
- สื่อ & อุปกรณ์

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปการเรียนรู้ (10 นาที)

- ทบทวนและสรุป

ตัวอย่าง การเลือกซื้ออาหารอย่างปลอดภัย

หน่วยการเรียนรู้

หน่วยที่ 1 รู้จักและอ่านฉลากโภชนาการ

หน่วยที่ 2 รู้จักเครื่องดื่มผสมน้ำตาล

หน่วยที่ 3 ฉลากโภชนาการแบบมีสีสัญญาณไฟจราจร (สัญลักษณ์สี)

หน่วยที่ 4 ฉลาดซื้อ ฉลาดบริโภค

หน่วยที่ 5 ถอดรหัสฉลากอาหารและยา

หน่วยที่ 6 จับตาโฆษณา

หน่วยที่ 1 : การอ่านฉลากโภชนาการ

หน่วยที่ 2 : ปริมาณน้ำตาลในเครื่องดื่ม

หน่วยที่ 3 : ฉลากโภชนาการแบบสีสัญญาณไฟจราจร

หน่วยที่ 4,5 : การอ่านฉลากยา เครื่องสำอางและ ผลิตภัณฑ์สุขภาพ

หน่วยที่ 6 : จับตาโฆษณา

สื่อยกระดับ HL(สร้างการรับรู้โรค)

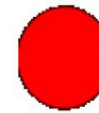

- แบบจำลองการกรองของไตทั้ง 5 ระยะ
- เชื่อมโยงความเสี่ยงภัย บั้นปลายชีวิต (Framingham stroke risk profile)

จัดทำแผนบูรณาการขนม 3 สี
ในวิชาคณิตศาสตร์สำหรับใช้ใน

อำเภอ

กลวิธีสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของบุคคล

- เทคนิคการใช้ภาพ (Fotonovela Technique)
- เทคนิคการสอนกลับ (Teach-back Technique)
- การแสดงเพื่อให้ตรวจสอบ (Show-me)
- วิธีการตรวจสอบตามรายการ (Chunk & Check Methods)
- เครื่องมือตรวจสอบและบันทึก (Checklists & Scorecards)
- การใช้คำถามสำคัญ 3 ข้อ (Ask Me 3)
- การสร้างบรรยากาศให้เกิดความกล้าที่จะถาม (Shame-free)
- การใช้คำถามเพื่อสร้างการเรียนรู้

รายการตรวจสอบการประยุกต์ใช้หลักการ HL

การจัดทำหลักสูตร “สร้างเสริมความรู้ด้านสุขภาพเรื่อง.....”

สำหรับบุคลากร

1. ชื่อหลักสูตร.. แสดงจุดเน้นในเรื่อง HL หรือไม่?

2. วัตถุประสงค์.. เป็นวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือไม่?

(ต้องการให้ผู้เข้าอบรมมีทักษะอะไร/ ทำอะไรได้บ้าง)

3. การออกแบบกิจกรรม.. ทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ได้หรือไม่?

(รูปแบบกิจกรรมและสื่อพัฒนาทักษะ HL ด้านใดบ้าง)

4. กลวิธีที่ใช้.. สอดคล้องตามหลักการ และกลุ่มเป้าหมาย หรือไม่?

5. สิ่งที่ต้องการประเมินและวิธีการ

6. หลักการ HL 10 ข้อ นำข้อใดมาใช้บ้าง?

รายการตรวจสอบการประยุกต์ใช้หลักการ HLO

การจัดทำหลักสูตร “กระบวนการพัฒนาองค์กร/สถานศึกษา/สถานประกอบการ/โรงพยาบาลรอบรู้ด้านสุขภาพ/....” สำหรับบุคลากรสาธารณสุข/การศึกษา/HR

1. ชื่อหลักสูตร.. แสดงจุดเน้นในเรื่อง HLO ชัดเจนหรือไม่?
(มุ่งเน้นหน่วยงานใด ระดับใด ลักษณะใด)

2. วัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม.. เน้นทักษะการพัฒนา HLO หรือไม่?
(ต้องการให้ผู้เข้าอบรมมีทักษะอะไร/ ทำอะไรได้บ้าง)

3. การออกแบบกิจกรรม.. ทำให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ได้หรือไม่?
(รูปแบบกิจกรรม/สื่อพัฒนาทักษะ/องค์กรต้นแบบศึกษาดูงาน)

4. กลวิธีที่ใช้.. มีกลวิธีใหม่ที่พัฒนาขึ้นจากการศึกษาวิจัยหรือไม่?

5. การประเมินองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ.. ระบบและองค์ประกอบ?

แนวทางการพัฒนาหลักสูตร E-Learning/ Online

1. ชื่อหลักสูตรและเนื้อหาหลักสูตร
2. จำนวนโมดูล (แผนเรียนรู้/กิจกรรม) และรูปแบบ
3. ทีมวิทยากร สื่อพัฒนาทักษะ และเอกสารดาวน์โหลด
4. กลุ่มเป้าหมาย (ใช้ Multimedia)
5. ระบบปฏิบัติการและลิขสิทธิ์
6. ทีมออกแบบและปฏิบัติการ
7. ระบบรายงานผล วิธีประเมินผล และเครื่องมือประเมิน
8. การเข้าถึง การลงทะเบียนเรียน และค่าลงทะเบียน
9. การขอการรับรองชั่วโมงอบรม (สภาการพยาบาล ฯลฯ)
10. การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

หนังสือ ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: กระบวนการ ปฏิบัติการ เครื่องมือประเมิน เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.ขวัญเมือง แก้วดำเกิง (ผลงานลำดับที่ 3)

เนื้อหา 8 บท จำนวน 285 หน้า ราคา 270 บาท ประกอบด้วย
บทที่ 1 กระบวนการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ
บทที่ 2 การออกแบบกิจกรรมสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ
บทที่ 3 การเลือกใช้กลวิธีสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ
บทที่ 4 ปฏิบัติการและบทเรียนภาคสนาม
บทที่ 5 การจัดกิจกรรมสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ
บทที่ 6 เครื่องมือประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพ
บทที่ 7 ถ้าม-ตอบ เพิ่มความรอบรู้
บทที่ 8 บทสรุปส่งท้าย

หนังสือมีจำหน่ายที่ ศูนย์หนังสือจุฬาทุกสาขา, ซีเอ็ดบุ๊ค, ร้านนายอินทร์
eBook www.chulabook.com, wwwse-ed.com www.naiin.com

หนังสือ “ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: ขั้นพื้นฐาน ปฏิสัมพันธ์ วิจัยญาณ” (เล่มที่ 2)

จำนวน 180 หน้า ราคา 170 บาท เขียนโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญเมือง แก้วดำเกิง

บทที่ 1 แนวคิดความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 2 หลักการของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 3 ระดับของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 4 การสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพขั้นพื้นฐาน

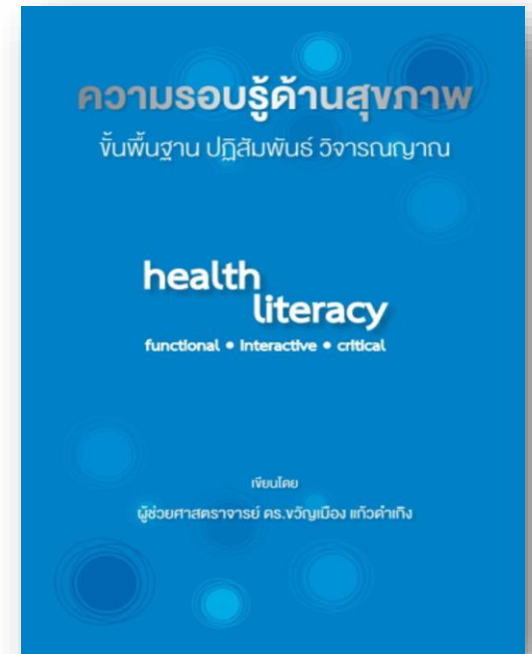
บทที่ 5 การสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพขั้นปฏิสัมพันธ์

บทที่ 6 การสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพขั้นวิจัยญาณ

บทที่ 7 ความรอบรู้ด้านสุขภาพกับการพัฒนาปัญญาของมนุษย์

บทที่ 8 Health Literate Organization & Happy Workplace

บทที่ 9 บทสรุปส่งท้าย

ติดต่อผู้เขียน kmkaeo@gmail.com Tel. 081 684 0109

หนังสือ “ความรอบรู้ด้านสุขภาพ: เข้าถึง เข้าใจ และการนำไปใช้” (เล่มที่ 1)

จำนวน 228 หน้า ราคา 220 บาท เขียนโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ขวัญเมือง แก้วดำเกิง

ส่วนที่หนึ่ง พัฒนาการ องค์ประกอบ และการประเมิน

บทที่ 1 พัฒนาการของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 2 องค์ประกอบของความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 3 การประเมินความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ส่วนที่สอง การสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับบุคคล

บทที่ 4 กระบวนการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 5 การสร้างการเรียนรู้และการสื่อสาร

บทที่ 6 กลวิธีสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพของบุคคล

ส่วนที่สาม การสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพระดับองค์กร

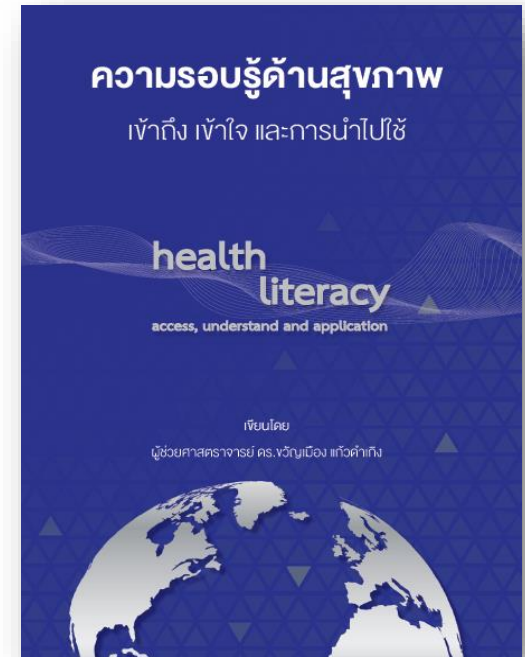
บทที่ 7 องค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Organization)

บทที่ 8 องค์กรสุขภาวะ (Happy Workplace) กับการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ

ส่วนที่สี่ แนวโน้มการพัฒนา และบทสรุปส่งท้าย

บทที่ 9 แนวโน้มการสร้างเสริมความรอบรู้ด้านสุขภาพ

บทที่ 10 บทสรุปส่งท้าย

แนะนำชั้นหนังสือ “รอบรู้ ทันสมัย น่าอ่าน”

จัดทำโดย สมาคมวิชาชีพสุขศึกษา ดาวโหลดฟรี <http://hepa.or.th/journal.php>

หน้าเพจ “วารสารสมาคมวิชาชีพสุขศึกษา”

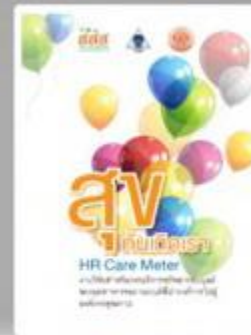
Download

Download

Download

Download

Download

Download

Download

Download

Download

Download